

Velünk történt (Zentán és egyebütt a déli végeken)

Gondolatok Szloboda János: Zentán történt '44-ben c. könyve
második kiadásának olvasása közben és után

Kilenc évvel ezelőtt jelent meg Szloboda János: Zentán történt '44-ben című kötete az újvidéki JMMT kiadásában, amelyben módszeresen feldolgozta a második világháború utolsó hónapjaiban lezajlott véres zentai eseményeket. A könyv most újra napvilágot látott. Pontosítva, némileg bővítve és átszerkesztve is. Tudomásunk szerint ez a második olyan könyvünk, amely a Délvidéken negyvennégy végén, negyvenöt elején lezajlott magyarellenes vérengzést taglalja egy helységünk példáján keresztül, s amely megérte második, bővített kiadását. Az első Teleki Júliáé volt. Teleki a csúrogi magyarok tragédiáját kutatta s írta meg elég semmitmondó címen: Visszatekintés a múltba. A második kiadáshoz – nagyon helyesen – új, sokkal megfelelőbb címet választott: Keresem az apám sírját. Sem a szerző, sem a többi hozzátartozó nem találja, nem is találhatja. A gyilkosok nem csak tetteiket igyekeztek elrejtetni, hanem az áldozatokat is, sőt azok földi maradványait: rabokkal kiásatták ugyanis a dögtemetőben elásottakat, s a kúlai börgyár hulladékával elvegyítve megsemmisítették őket.

Szloboda János megtalálta a nem visszariasztóan, nem szájbarágoan, nem vérforralóan ható, mégis kifejező címet. A másodikonál is megtartotta.

Az első kiadás készítésekor még sokkal többen vitatták el, mint manapság, hogy ezek az események csak ugyan megtörténtek, pedig a szerző – állítása erős bizonyítékaul – belefoglalta kötetébe a „halállistának” nevezett névsort, amelyre, merő véletlenségből ő maga lelt rá a zentai levéltárban. A lista a korabeli hatóság rendelkezésére készíthetett, s a Zentán kivégzett 65 személy nevét tartalmazta. Ma már tudjuk, jóval többen voltak. A kétkelők – inkább talán gáncsokodók – ennek a névsornak a hitelességét is kétségbe akarták vonni. Szloboda ötlete, hogy a nyilvánosság előtt zajló megtörtént-nem történt vitából a kötetbe is be kell emelni a lényeges részeket, igen tanulságos mindannyiunk számára.

Érdemes tudni, hogy a főleg 1944 végén lezajló vérengzések dokumentumai között, a kötet megjelenése idején még csupán három helységről rendelkezünk a kivégzettekéről készült olyan névsorral, amely az események idején, vagy nem sokkal azt követően készült.

A zentai mellett a másik a szomszédos **Adorjánban** került elő, ahol az ott plébánoskodó Firányi Lajos szabályosan anyakönyvezte a Tisza partján kivégzett férfiak adatait. Adorjánról tudni kell, hogy az első világháború végén is meglakolt az ottani magyar lakosság. Kevesek előtt ismeretes, hogy az itteni magyarok ellenállást tanúsítottak a bevonuló szerb csapatoknak. Hasonló esetről csupán a Pancsova melletti **Tárcsó**, szerbül Starčevo helységről van adatunk. Ennek az a külön érdekessége, hogy ez a fele részben szerb, negyed részben horvát, s szintén ilyen arányú német népességű falu előljárósága a kritikus napokban döntést hozott, hogy a magyar államhoz akar tartozni. Nincs adatunk arra vonatkozóan, milyen következménye lett a tárcsóiakra nézve ennek a döntésnek, az adorjániakat azonban azzal büntették, hogy felperzselték a falut. Az öntelt győztesek nem elégedtek meg ezzel, hanem – nyilván hatalmuk tudatában és göggyében, világ szégyenére – az ősi magyar Adorján nevet Nadrljanra változtatták, ami magyarul körülbelül annyit tesz, hogy ráfizetett, rátett, póroljárt.

Adorján, ez a kicsi település a második délszláv „felszabadítást” is megszenvedte. Több mint hatvan személyt lőttek a Tiszába a „felszabadítók”. S viselte a csúfnevet évtizedeken át a második világháború után is. Jó néhány évvel a tömegirtás után a Kishegyesről ide helyezett tanító, Tóth Károly – már helyi tekintéllyé avanszált –, a kommunista párt katonája lett. Azt a megbízatást kapta, hogy leheljen lelket a helybeliekbe, mert nagyon zárkóztak. Ő – mit sem tudva a falu háború végi múltjáról – kezdett kutakodni a titói hatalom iránti bizalmatlanság oka iránt, s rátalált. A „felszabadulás” napjaiban, a „felszabadítók” rá-

törtek a falura, házról házra járva összetereltek a falu központjába több mint száz férfit, ott egy nagy politikai beszédet tartottak nekik, majd valamivel több mint felüket kiterelték a Tisza magas partjára, s onnan a vízbe lövöldöztek őket. Tóth Károly szerencsés faluban született. Kishegyes azon kivételes helységeink közé tartozik, ahol negyvennégy végén nem történt ilyesmi, neki tehát fogalma sem volt, hogy nem Adorján, hanem Kishegyes a kivétel. A történet ismeretében a községi párthatósághoz fordult, hogy derítsék ki ezt a szörnyűséget, s az emberekben majd helyreáll a lélek. Ott nem kapott biztatást, fordult hát a tartományhoz. Meghallgatták, s hazaküldték. Nem sok idő múlva beállítottak hozzá a titkosrendőrség emberei, s megmagyarázták neki, hogy fogja be a száját, mert ha nem ... Így ért véget Tóth Károly politikai karrierje jó negyed évszázaddal az adorjáni mészárlást követően. Mert hát ezt követően nem volt képe az emberek elé állni. Ő ugyanis naivul azt hitte, hogy végigviszi az ügyet, s erre szavát is adta a helybelieknek. Attól fogva már csak méhéskedett. A falu pedig viselte tovább a megalázó nevet. Talán példátlan a történelemben, hogy a győztes így bünteti a legyőzöttet. Vagy további két évtized elteltével a szerb parlament engedélyezte a névwáltoztatást, persze nem indokolva, miért kellett az egész szégyenteljes változtatásnak megtörténnie.

A harmadik névsor **Bezdánban** maradt fenn, szintén a római katolikus plébánia anyakönyvében. Az ott káplánoskodó Vajda Lajos jegyezte be az Isterbácon 1944. november 3-án kivégzettek nevét a következő év március 28-án. Erre úgy került sor, hogy az őszi mészárlást követően csak hevenyészve takarták el a helyszínen a tetemeket, vagy egyáltalán be sem földték őket, hanem a vizenyős terepen hagyták a sás, nád, káka között félig elmerülve. A tavasz érkezéssel elviselhetetlenné tették a környéken való tartózkodást, s a zombori hatóság kénytelen volt engedélyezni szabályos elhantolásukat. Ekkor kerültek a nevek a halotti anyakönyvbe.

Szloboda azonban nem elégedett meg a megtalált zentai névsorral. Oka volt rá. Sok forrásból értesült ugyanis, hogy a rajta lévőkön kívül még sokakat kivégeztek. Ennek utánajárt, és alaposan kibővítette az áldozatok névsorát. Természetesen nem csupán a nevüket és más értékes adataikat gyűjtötte össze, hanem – akiről csak lehetett – a kivégzése történetét is, esetenként valóságos kis életrajzot, sőt itt-ott korrajzot is nyújtott. Figyelme kiterjedt a tömegmészárlás sok egyéb körülményére, ami-

nek megvilágítására felhasználta a korabeli zentai vezetők addigra már leírt visszaemlékezéseit is. Elsősorban Olajos Mihály és Farkas Nándor memoárjaira alapozta a körülmények átfogó ábrázolását, de sokatmondó idézeteket vett át Burány Nándor 1968-ban kiadott Összeroppanás című regényéből is.

Burány érdeme, hogy a délvidéki betűvetők közül elsőként foglalkozott ilyen témával.¹

Mindezeket és könyvének más érdemeit is figyelembe véve nem csodálkozunk, hogy Szlobodának a mindössze négyszáz példányban kiadott kötete gyorsan elfogyott, elkészült tehát egy utánnymat hatszázban. S most kézbe vehetjük a kötet újabb – pontosított, bővített és javított – kiadását, amely már Budapesten jelent meg 2005-ben, a pomázi Kráter kiadónál ezer példányban.

Jó, hogy az akkori történeket mi magunk dolgozzuk fel, foglaljuk kötetbe és adjuk ki. Az anyaország különböző intézményei, cégei, társaságai, magánszemélyei, önkormányzatai közül több is segítette, segíti hasonló vállalkozásainkat, ám megtépzott lelki egyensúlyunk és önbecsülésünk miatt rendkívül fontos, hogy magát a munkát valójában magunk vállaljuk és végezzük. S az is jó, ha az anyaországi kiadók vállalják köteteink későbbi, sokkal nagyobb példányszámú újbóli megjelenítését. **A megtorlás napjai** pl. a Magyar Szó és a Forum közös kiadásában jelent meg 1991-ben. Sajnálattal állapíthatjuk meg, hogy mindössze néhány nappal a budapesti könyvhét után. Nyilván megjelenhetett volna a könyvwásár idejére is, s ebből látni, az is eléggé valószínű, hogy a késleltetés szándékos volt. Nem a budapestieken múltott. Viszonyainkhoz képest nem is szerénynek mondható 2000 példányban került ki a nyomdából. Még ugyanabban az évben kiadta a budapesti Montázs kiadó 13 000-ben. Az első kiadás már réges-régen elfogyott, a budapestiből pedig mostanában fogynak az utolsó példányok. Számunkra ugyanis nélkülözhetetlenül fontos, hogy ne csupán mi, délvidéki magyarok tudjuk meg, mi történt velünk 1944-ben Zentán és egyebütt.

Újraolvasva a Zentáról írottakat új kiadásban – jó másfél évtizeddel azután, hogy elsőként a Magyar Szóban olvashattunk róla a tárcaként közölt feldolgozásban Negyvenöt nap negyvennégyben cím alatt – némileg más megvilágításban látni már az eseményeket, s magát az első, Szloboda által végzett feldolgozást is. Elsősorban azt látni, hogy Olajos és Farkas, a két zentai koronatanú menyire volt elkötelezettje a titói rezsimnek. Ami önmagában

nem is hiba, ám a könyvben közölt álláspontjukról kétségtelenül megállapítható, hogy a tetteseket nyilvánvaló szecsenmosdatással próbálták mentetni. Annak ellenére is megállapítható ez, hogy kimondják azt is, ki a felelős: nem más, mint az akkori rendszer, s annak képviselői.

Farkas közli, hogy negyvennégy novemberének első napjaiban munkaszolgálatából megszökve érkezett haza. Már Adorjánon értesült a vérengzésekről. A tetteseket idézőjelben nevezi partizánoknak, jelezvén ezzel, hogy szerinte nem azok lehettek. Közli azt is, hogy helyben arról értesült, hogy az ott kivégzettek száma ötvenre tehető, s „köztük volt Sіндеles István, a baloldali mozgalom ismert aktivistája”. Ebből és más körülményből néhol sejti, de több helyen ki is mondja, hogy az eseményekért a királypárti csetnikek a felelősök. De azt is közli, amit Olajos is leír, és erősen sérelmez, hogy a katonai közigazgatás bevezetését követően nyomban kiebrudalták a magyar kommunistákat az új zentai helyi hatalomból. S akkor lett a helyieknek köszönhetően bevezetett, néhány napon át tartott kétnyelvűségből kizárólag szerb nyelvűvé a közigazgatás. S ezt követte a tömegirtás. Nyomatékosítjuk: ez a katonai közigazgatás bevezetését követően történt, „fölülről” – nyilván az újvidéki katonai közigazgatás központjából – kiküldött kommunista elvtársaik jelenlétében és az ő határozott utasításukra következett be. A későbbiekben Farkas mégis visszatér az új hatalom mentetésére, leszögezvén, hogy igen nagy volt vele – az új helyi hatalommal – szemben az ellenállás. Nem azt következteti ki azonban ebből, hogy a mézszárlás miatt támadt az ellenállás, hanem többek között amiatt, hogy „agitált az új rendszer ellen a klérus is”. Enyhítésül azonban hozzáfűzi: „Nem volt nehéz dolguk”.

Az a kétségtelen meggyőződés alakul ki az olvasóban Farkas nyilatkozatát olvasva, hogy ő maga sem tudja feloldani azt a súlyos ellentmondást, ami az általa egyedül üdvözítőnek hitt kommunista társadalmi rendből és e kezdeti uralma alatt tapasztaltakból fakadt. Titóról ugyan nem mond véleményt, de szövegéből kiérezni, hogy őt nem tartja felelősnek a történelemért. Annak ellenére, hogy megállapítja, a katonai közigazgatás tartama alatt a magyarság iránti bizalmatlanság miatt szinte minden magyarlakta helységben katonai helyőrséget állomásoztattak, amelynek élén Szerémségből odarendelt parancsnokok álltak, akik „szinte semmit sem tudtak a magyarokról”. Zenta helyőrsége sem volt kivétel. Farkas emlékezete

szerint a bácskai és a bánási helységek közül Moholon voltak a legtömegesebbek a kivégzések. Ebben nagyot téved, hiszen Szabadkán például sokkal több magyar esett áldozatul, mint Moholon, de e szerint ő nem tud a csúrogi és zsabylai tömegmészárlásról s az újvidékiről sem. Moholról szólva – szintén, mintha a központi hatalmat akarná mentetni – közli, hogy a mézszárlás abban az időben történt, amikor még nem állt fel a helyi népfel szabadító bizottság, s hogy a gyilkosság bizonyos Slavko Kekić irányításával történt. Nevezett személyt azonban a katonai közigazgatás szervei emiatt nem vonták felelőségre, sőt – Farkas maga közli – rövid idő elteltével Horgos katonai parancsnokává nevezik ki. Ahol – szintén már a katonai közigazgatás bevezetése után – ugyancsak tömeges kivégzésre kerül sor, többek között kivégzik a súlyosan beteg 83 éves Virág István plébánost is.

Farkas és Olajos is emlegeti az OZNA-t, a hírhedt titkosrendőrséget. Farkas Svetozar Kostić-Ćapóhoz, a tartományi OZNA szabadkai megbízottjához megy panasza a történelem miatt, s szavára ki is száll egy bizottság. Eső után köpönyeg. S nem is jutnak semmire, hiszen senkit sem vonnak felelőségre. Annyi történik csupán, hogy Olajost és Farkast is beemelték a hatalomba, mintegy szimbólumaként annak, hogy már meg lehet – illetve: a főntről kapott utasítás miatt ezentúl már meg kell – bizni a magyarokban. Olajos azonban a kilencvenes évek elején már kerek perec kimondja a csalódottságáról szóló őszinte véleményét: „Mi történt? Amit sikerült megtudnom, hogy, úgy látszik, az OZNA parancsára – úgy tudom, hogy ennek a vajdasági parancsnoka akkor Petar Reli? volt – érkezett Bečséről egy osztag katona, végrehajtotta a kivégzést, nincsen kizárva, hogy néhány helybeli polgár is részt vett benne a zentai népőrségből...” Bizony, az OZNA parancsára! Az OZNA pedig nem a helyi, hanem a központi, és kizárólag csakis a központi hatalomnak engedelmesskedett. Nélküle ilyet nem lehetett volna tenni. S erősítésül kiküldenek Óbecséről is egy egyiséget. Állításunk igazolására – hogy tudniillik az eseményekért a központi hatalom a felelős – tegyünk hozzá egyetlen példát a lehetséges sok közül. Temerinben október 27-én – a katonai közigazgatás már tíz napja működik! – kijárási tilalmat hirdetnek, s aznap a közeli Csenejéről fegyveresek érkeztek a faluba, akik megkezdtek a vérengzést. Utána Újvidékről mintegy kétszáz fős reguláris egység is érkezett szekereken, s 30-án e fegyveresek együttes akciójában egyetlen csoportban kivé-

geznek vagy száz polgári személyt, s még másfélszer annyit kisebb-nagyobb csoportban, valamint egyenként.

Semmi sem utal arra, hogy a legfőbb irányító, Tito marsall, a JKP főtitkára bárkit is felelősségre vont volna a történelemért. Sőt, az az iszogatás közben lefolyt anekdotázó beszélgetés erről, ami Tito és a vajdasági vezetők között lezajlott az események után, s amiről Isa Jovanović tesz említést a memoárjaiban, éppen azt bizonyítja, hogy ő mindezt el akarta mismásolni, miközben a saját felelősségét áthárítja a beosztottjaira. Ez sikerült is neki vagy fél évszázadon át. Azután – jó évtizeddel a halála után – mégis felszínre jöttek a tények, amelyek ellene, elsősorban ellene vallanak.

Burány is fölmenti az egész akkori rendszert. Persze ő mást nem is mondhat a hatvanas évek második felében, ha regényét nyomtatva akarja látni. Hangsúlyozni kell az esetében, hogy ő ugyan a zentai mézszárlást (alias Tiszacsók), magyarkinzást dolgozza fel, de ezt is írja: „Bizalmas beszélgetésekben egyre többet hallottál arról, hogy a környező falvakban, városokban hány ezer magyart kínoztak halálra, gyilkoltak halomra azokon az őszi éjszakákon...”. Tehát közli, hogy a mézszárlás nem korlátozott egyetlen helységekre vagy kisebb tájra. Kéziratának elfogadtatását próbálja könnyíteni, amikor olyan szerbekkel példálózik, akik a saját életük kockáztatásával le akarták állítani a mézszárlást, de a csöcselékkal szemben tehetetlenek voltak; s arról is említést tesz, hogy a legnagyobb vérengzés színhelyén a falusi párttitkár felülről utasítást kap, hogy nem engedheti meg a vérengzést, de ezt az utasítást fiókba süllyeszti. Burány ezzel a szerbséget menti, s egy párttitkára hárítja a felelősséget, de a rendszert határozottan fölmenti, mondván: „A rendszert tehát nem érheti vád, próbáld újra s újra elkönnyelni magadban, hiszen a régi Jugó hívei, a reakciós elemek vérezték be kezüket”. S csodálkozik, hogyha ez így van, akkor a Párt miért nem tárja föl ezeket a tényeket a vérengzéssel együtt. Hiszen a kommunisták – mint közli – hatalmas harcot vívtak, hogy a vérengzés ne történjen meg. De – szövi tovább – meddő volt a párt erőlködése, s a tetejében az erőlködésről a nyilvánosság mit sem tud. - Hát nem éppen a kommunisták tekintélyét lehetne növelni, ha mindent kiterget a Párt? - teszi föl a kérdést. Persze, hogy lehetne, ha nem maga a párt állt volna a cselekmények élén. De ezt azért a nyilvánosság előtt nem vállalhaták. Csak hogy ezt akkor, amikor Burány írta, gondolni sem merte a szerző. S más sem. És nem is vállalták so-

hasem, de még a mai Szerbia sem. Zentán láttunk már tartományi vezetőket a gyászünnepségen, de Belgrád még mindig hallgat. Most már arra sem lehet hivatkozni, hogy a felelősséget legalább részben áthárítsa a királyi Jugoszlávia maradék polgári híveire és csetnikjeire, mint Burány, Olajos és Farkas teszi. Burány koronatanújának, a halálból megmenekült rokonnak a szájába ezeket a kijelentéseket adja: „...hát szóval, mikor agyonverték, aztán nyolc napig nem adtak enni, (...) Jaj, hogy vertek! A régi rendőrparancsnok, meg a dobos”. S azután kiderül, hogy ki is felel valójában: „...akkor jöttek ezek ki értem, de akkor már lejárt a hat óra, amit az oroszoktól kaptak, nem végezhetek ki.”² A szabad rablást és gyilkolást tehát a régi rezsím, a rothadt Jugoszlávia emberei követték el, s az engedélyt az oroszok adták rá. Végül is azonban Burány a regénye végén közli, hogy „az igazságot nem tudtam, nem mertem kimondani”. Ami akár úgy is érthető, hogy mégis a rezsím, a kommunisták, a partizánok az igazi felelősök, s akár még maga Tito is.

Lényegében hasonló a gondolatmenete Olajosnak is, aki szerint „a kommunisták agyában fel sem vetődött olyan gondolat, hogy a lakosságon megbosszulják az őket ért csapásokat”³, de azt is hiányolja, hogy a kommunista rezsím ideje alatt nem tudhatta meg a teljes igazságot 1944-ről.

Szloboda új könyvében sokat jelentenek azok a pótlások, amelyek a zentai levéltárból előkerült dokumentumokban találhatóak. Ezekben sok bizonyító erejű adat van. Például: „a városháza börtönéből eltűnt”, olvasható több személy levéltári adataiban. A börtönt pedig az új rezsím legfőbb felelősei megbízásából hozták létre, vitték oda a zentaiakat tömegesen, s tüntették el onnan őket. A levéltár dokumentumai alapján ki lehetett egészíteni az áldozatok névsorát, s a már előbbi kiadásban is ismert áldozatok adatait is pótolni. Kár, hogy némely személy adatait nem vetette össze a szerző (pl: Motynek Elek, 160. o.; Mocsnek Elek, 167 o.), s kár, hogy az áldozatok összlétszámának megállapítása elmaradt, mert akkor derült volna ki, hogy Zenta békésnek mondott birtokbavétele Tito és fegyveresei részéről több mint kétszáz áldozattal járt. Holott, mint láthatjuk, a hivatalos halállista csupán 65 nevet tartalmaz.

Számoljunk utána.

A halállistán van 65 személy.

A szerző a tanúktól hallottak és a levéltárban lelték alapján kiegészíti ezt 98-ra.

Nem vesz azonban figyelembe minden, saját maga által fellelt adatot. Közli pl., hogy a meggyötört és meggyalázott Bálint Lukácsné Boros Viktust és a hasonló sorsra jutott 13 éves leánykáját, Magduskát egy reggelre felakasztva találták. Egymás kezét fogva lógtak. S közli még, hogy tudnak egy akkor ott eltűnt katolikus kispapról, meg egy, az országúton lelőtt honvédről. Megemlíti, hogy „Vass Nándor kivégzése után feleségét és anyósát is elhurcolták, többé nem kerültek elő”. Egyikük sem szerepel a kiegészített névsorban stb.

Na és a hadifoglyok!

A szerző ismert a pontosságra törekvéséről, ennek köszönhetjük megbízható sok adatát. S azt, hogy név szerint felsorolta a Zentán elhunyt 51 hadifogoly nevét. Az általa közöltekből eléggé egyértelmű, hogy sokkal több személy porlad a haláltábornak minősíthető fogolytábor környékén. Ha mindezeket, s a szerző által felsorolt többi adatot is figyelembe vesszük, akkor derül ki, hogy a Zentán esett halálos áldozatok száma csakugyan megközelíti a kétszázat. Akkor is így van ez, ha a hadifoglyok nevéből ítélve egyértelmű, hogy sok volt közöttük a német. Nagy a valószínűsége, hogy ők a Bánságból kerültek Zentára, miután a német hatóság feladta azt a területet. Ismert ugyanis, hogy a reguláris német egységeket követve menekültek onnan a helyi fegyveresek, sok esetben magukkal kényszerítve sok magyar fiatalt is, akik a málháslegények feladatát látták el, cipelve a német tisztek értékeit.

De még ezzel sem teljes a zentai veszteséglista. Mert itt vannak még a kitelepítettek, az elüldözöttek. A szerző két csoportba sorolja őket. Az egyik a Zentáról kitelepítettek leltárjegyzéke cím alatt található a könyv 353-355. oldalain, itt 49 név olvasható, a másik pedig A Zentáról ismeretlen helyre deportáltak leltárjegyzéke címen a 357-

358. oldalakon. Itt kerek ötven nevet említ. Valamiképpen ők is a mi veszteségeink.

Amivel eddig foglalkoztunk, az az embervesztéség. Szloboda azonban könyvében több helyen is megemlíti, hogy a kivégzettektől mekkora vagyont koboztak el. Ha valaki ezt összegeznél, kitelne belőle jó néhány nagybirtok, kereskedőház, ipari műhely, ügyvédi iroda, orvosi rendelő, patika...

Már nem a szerzőtől, hanem mindannyiunktól kérdem: ezt nem kellene valamiképpen visszaszerezni? Legalább megkísérelni. Egy központi, magyar szerv kellene hozzá. Mondjuk, alakítsuk meg a **Délvidéki Magyar Vagyonvisszakövetelő Polgári Szervezetet**. Ha már a Magyar Nemzeti Tanácsnak nevezett egypárti állami intézmény nem illetékes ilyesmiben.

Mindezeket összegezve itt is rákérdezhetünk: valójában, mi történt Zentán 1944 végén?

Az emberi gyarlóság szokványos megnyilvánulása. Mondhatnánk: valójában az emberiség történetében sokszor tapasztalt valami. Valami egészen szokványos: a helyi magyarságot a háborús vesztes sorsa sújtotta. Ahogyan az a nagykönyvben meg van írva: megtizedeltek bennünket, megaláztak és kifosztottak. Büntettek bennünket, mert a győzteseknek módjukban állt. Csakhogy ezt velünk, délvidéki magyarokkal felszabadulásként akarták és még mindig sokan akarják elhitetni.

A Magyarországon ideiglenesen állomásoztatott szovjet csapatokról kelt ez az alábbi vicc. Beszélget a pokolban Sztálin generalisszimusz és Szulejmán szultán.

„Te hogyan csináltad, hogy százötven évig maradtak csapataitok?” – kérdezi a fényességes arcú török császártól minden népek legnagyobb vezére.

„Azt hiszem, abban van a lényeg, hogy nem ünnepeltük velük Mohácsot!”

Így bizony! Minket felszabadítottak. De fel ám!

¹ Burány érdemét nem csökkentem, hogy az Amerikában él? Szigethy György Szentanúja voltam Tito délvidéki vérengzéseinek címmel csakugyan a szemtanú hitelességével szólt a főleg Újvidéken történetekről. Erről a szerzőről azonban csupán annyi bizonyos, hogy csakugyan ott volt az események színhelyén, de eddig nem sikerült kideríteni, hogy valójában délvidéki volt-e, de még a személyére vonatkozó más fontos adatnak sem tudunk a nyomára jutni. Annnyit tudni, hogy könyve megírása idején amerikai és ausztráliai magyar lapokban több cikket is írt. Az ilyen lapok akkori szerkesztőségi tagjai közül már csak kevesen élnek, de róla senki nem tud életrajzi adatokat. A legtöbbet az ausztráliai Csapó Endre közölte róla, sajnos ez csupán annyi volt, hogy emlékszik rá.

² Burány, i.m. 114.o.

³ Szloboda, 54. o.